

İsrail'e vuramayan Reyhanlı'ya niçin vurur?

CENGİZ ÇANDAR

Politika / 13/05/2013

Reyhanlı'daki patlamaları Ortadoğu politikasında 'etkili bir aktör' olmanın 'kaçınılmaz maliyetlerinden biri' olarak görmek gerekir.

Reyhanlı'da cumartesi günü meydana gelen ve Radikal'in birinci sayfasında boydan boya 'Katliam' manşetiyle yansıtılan olayı, Lübnan, 1975'te başlayan iç savaştan bir yıl sonra Suriye'nin 25 bin askeri ve istihbarat kuruluşuyla ülkeye yerleşmesinden sonra çok sık yaşadı. Irak, 2003'teki Amerikan işgalinden bu yana neredeyse en az iki haftada bir yaşıyor.

Bunun idrakiyle olsa gerek, kimi yorumlar 'Ortadoğu'ya hoş geldiniz' başlığını kullanmışlar.

Olayın bir yönü öyle. Daha önce bir vesileyle –Cilvegözü Sınır Kapısı'nda tam üç ay önce meydana gelen patlama üzerine- bu köşede belirtmiş ve mealen şu tespitte bulunmuştuk: "Suriye dosyasına dahil olursanız Suriye de sizin içinize girer."

Buradan, sakın, "Suriye konusunda yanlış yapıldı. Türkiye, Suriye'den ve Ortadoğu'dan uzak durmalıydı" şeklindeki bozguncu ve Soğuk Savaş dönemi statükoculuğunu benimsediğim sonucu çıkmasın. Türkiye, Suriye'ye ilişkin bir dizi yanlış yapmış olmakla birlikte, bunun alternatifi, Suriye'den ve Ortadoğu'dan 'uzak durmak' asla değildi.

Bu nedenle, Reyhanlı'daki patlamaları ve şimdiye dek herhangi bir benzeri olayda görülmemiş yükseklikteki can kaybını, Ortadoğu politikasında 'etkili bir aktör' olmanın 'kaçınılmaz maliyetlerinden biri' olarak görmek gerekiyor.

Bu, tatsız bir gerçek ama maalesef böyle. Böyle bir maliyetten uzak kalmak için Türkiye'nin Suriye'de olan bitenlerden uzak durması gerekmez miydi?

Hayır, bu mümkün değildi. Türkiye'nin ulaştığı gelişme düzeyi ve uluslararası sistemin içine girdiği kalıp, Ortadoğu'da 'etkili bir aktör' olmaktan öteye ona bir şans tanııyordu. Bu da kaçınılmaz idi.

Hal böyle olunca, bundan sonrası 'o rolü' nasıl oynayacağınıza bağlı. Türkiye'nin bu rolü oynarken yanlışlar yaptığı görülüyor. Bununla birlikte, bu rolü 'hatasız' oynamanın formülü de ortada yok.

Faili ortada

Reyhanlı patlamalarına dönersek, bunun yapıldığı yere, yöntemine ve zamanlamasına bakıldığında, 'faili'ni tespit etmek pek zor olmasa gerek; elbette ki Suriye rejimi. Bu cins patlayıcı yüklü arabalarla yüksek can kaybına yol açacak eylem türünün, - Lübnan'da yaşamış olanlar gayet iyi bilirlir- Suriye'nin 'özel uzmanlık alanı' olduğu bilinir.

Reyhanlı, Cilvegözü Sınır Kapısı'na abartmalı bir benzetmeyle bir taş atımlık uzaklıkta. Şehir merkezi, Özgür Suriye Ordusu ve İslamcı direniş gruplarının cirit attığı bir yer haline gelmiş durumda. Bir hafta önce Şam merkezi, rejimin iddiasıyla kimyasal silah merkezlerini hedef alan İsrail bombardımanı sonucu sarsılmış. Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan, Suriye'nin kimyasal silah kullandığının tartışılmaz bir gerçek olduğunu ilan etmiş, kimyasal silah kullanımını ABD için aşılması yasak 'kırmızı çizgi' olarak bildirmiş olan Obama ile görüşmeye Washington'a gidiyor. Giderayak, bir Amerikan televizyonuna ABD'nin Suriye'de 'uçuşa yasak bölge' ilan etmesini destekleyeceğini de belirtmiş. Bütün bunlardan sonra, Reyhanlı'daki olayın arkasında kim var sorusunu sormanın ne kadar anlamı olabilir?

Zaten ilk tepkilerinde Başbakan Tayyip Erdoğan hariç, Türkiye'nin yetkilileri, adresi bulmuşlar. Başbakan, Reyhanlı'yı Kürt sorununa ilişkin 'çözüm süreci'ne yönelik bir 'provokasyon' niteliğiyle tuhaf ve ilgisiz bir değerlendirmede bulundu. Belki de mahsus öyle yaptı; bilinmez. Ama İçişleri ve Dışişleri bakanları adresi gösterdiler.

İçişleri Bakanı "Olayın faillerinin tespitiyle ilgili çalışmalar büyük oranda tamamlanmıştır. Saldırıyı düzenleyen örgüt ve mensuplarının Suriye'deki rejim yanlısı El Muhaberat örgütüyle bağlantılı oldukları belirlenmiştir... Menfur hadisenin Suriyeli sığınmacılarla, Suriye muhalefetiyle ilgisinin olmadığı kesindir" dedi.

Adresi doğru belirleyen ama sorunlu bir açıklama bu. 'Suriye'de rejim yanlısı El Muhaberat örgütü...' Böyle bir 'rejim yanlısı örgüt' yok. El Muhaberat, Suriye'de rejimin belkemiği olan resmi istihbarat kurumunun adı. Menfur hadisenin 'Suriyeli sığınmacılarla, Suriye muhalefetiyle ilgisi olmadığı

kesindir' tespiti de yanlış. Tabii ki onlarla ilgisi var. Hedef Türkiye ama Türkiye, Suriye muhalefetine ev sahipliği yaptığı ve Suriyeli sığınmacıların cenneti olduğu için hedef.

Nitekim, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, "Hiçbir gerekçe Türkiye'ye sığınmış masum insanları hedef göstermeyi mazur kılmaz. Bu bir insanlık suçudur" sözleriyle İçişleri Bakanı'nın tam tersi yönde bir değerlendirme yapmış oluyor.

Davutoğlu'nun şu sözleri, Reyhanlı saldırısının ardında niçin Suriye olduğunu ve hedefin Türkiye olarak seçildiğini anlatıyor:

"Kritik bir aşamadayız. Tam Suriye konusu diplomatik bir ivme kazanmıştı. Bunu da biz sağladık. Sonra bu ivme üzerine bütün bölge, Avrupa ve ABD ile bir çaba içine girilmesini sağladık. Bu ivme üzerine Kerry'nin Rusya gezisi zemin buldu. Bugün her şey Putin'in Başbakan Erdoğan'la görüşmesinde gündeme getirdiğimiz formül üzerinde şekilleniyor."

Davutoğlu'nun bu değerlendirmesi kısmen isabetli. Ama kısmen. Kastettiği, bir yıl önce Cenevre'de Rusya'nın katılımıyla, Suriye'de bir 'geçiş yönetiminin kurulması' üzerinde sağlanan mutabakat. Ama Rusya ile Türkiye ve ABD bunu farklı yorumluyorlar. Türkiye ve özellikle desteğindeki Suriye muhalefeti, bunu 'bir kısım Baas'lı ile olabilir ama Esad'sız geçiş' diye

yorumlarken, Rusya, 'Esad'sız geçiş' diye anlaşılmaması gerektiğinin birkaç kez altını çizdi. Diyelim ki John Kerry ile Sergei Lavrov tam da bunu görüştüler ve Erdoğan ile Obama bunu görüşecekler; o takdirde, Reyhanlı saldırıları, başta Türkiye'ye olmak üzere 'çok yönlü bir mesaj' olarak anlaşılabilir.

Şam'ın mesajı

Saldırı, Şam rejiminin krizi kendi toprakları dışına taşıma yeteneğini ortaya koyduğu gibi, Rusya'ya 'Esad'sız geçiş olmaz' tezinde ABD'ye ve Türkiye'ye karşı direnmesi için 'kopya' veriyor.

Türkiye'ye ise 'caydırıcı' bir mesaj ilettiği apaçık. "Her an seni istikrarsızlığa sürükleyebilecek bir pervasızlığa sahibim" demiş oluyor. Böyle davranmak için nereden cesaret alıyor?

Türkiye iç siyasetinin kutuplaşmasından. 'Çözüm süreci'nin devreye girebileceği yer burası. AK Parti ile ana muhalefet CHP ve MHP öyle bir kutuplaşma yaşıyor ki Reyhanlı ve benzer olaylar bunu derinleştirmeye aday. Bahçeli'nin açıklamasına bakılırsa öyle de oldu. Şam'ın hesabı tuttu.

İkincisi, Şam, tıpkı Obama yönetimi gibi Türkiye'nin Suriye'ye herhangi bir eylemi karşılığında Suriye'ye askeri müdahale gibi bir niyet taşımadığını görüyor. "Gereken karşılık verilecektir" gibisinden bir retorik, bir Türk savaş uçağının 2012 yazında Suriye açıklarında Akdeniz'de düşürülmesinden beri sürüyor. Benzer demeçler Reyhanlı sonrasında da verildi.

Türkiye'yi provoke edip 'gürleyip gürleyip yağamayan' bir bölge aktörü olarak göstererek, Şam rejimi, Türkiye'nin karizmasını, bölge çapında çizmeyi de hesaplıyor olmalı.

Elbette, 'serinkanlılığı yitirmemek' ve 'provokasyonlara gelmemek' gerekli. Ama Reyhanlı'nın 'faili olarak' saptanmasından sonra, Suriye'ye, 'serinkanlı' bir biçimde ve 'provokasyonlara' gelmeden 'nasıl bir karşılık vermek' gerekecek?

Bunu, bugün bilen olduğunu sanmıyorum.

Şam da sanmadığı için Reyhanlı benzeri olayların tekrarlanması maalesef ihtimal dahilinde. Suriye, 'İsrail'i dövemediği' için 'Türkiye yumuşak karnı'na vurmayı seçmiş görünüyor.